

Pag.	Linea.	CORRIGENDA.	CORRECTA.
8	29	Constantinopolim	Constantinopolitanum.
9	27	remunerator est	remunerator sit.
10	7	super senex	super senes.
11	25	pateat	patet.
15	13	comprehensa	comprehensam
ibid.	30	primam	(omittatur)
22	15	Cinici	Cynici.
23	15	ne	nec.
ibid.	ult.	dissentiri	dissentire.
29	12	bonamque	bonaque.
36	33	Martino	Martini.
38	10	avinci	evinci.
49	10	Stanasium	Satanasium.
78	26	Ismalis	Ismaelis.
84	7	sanctam	sectam.
104	13	Cressi	Cressi.
123	14	credemas	ridemus.
134	6	atque	eique.
139	23	in quam	inquam.
149	28	crasse	crassa.
179	18	nime	nunc.
177	32	aliquo	aliquo.
180	14	Joanni	Joannem.
189	31	multas	multus.
190	13	dietans	dietans.
192	13	nascitur	noscitur.
216	1	Angelo?	Anglo?
280	penult.	Chatechismus	Catechismus.
290	24	festibus	festis.
316	13	Catholicos	Catholicus.
336	9	emissionem	remissionem
356	18	credeatur	creduntur.
379	29	parca	Parca.

PRÆLECTIO PRIMA

De Fide, & Symbolo Apostolorum,

ad expositionem cap. 1. primæ partis Catechismi Concilii Trident. à §. 1. ad ultimum.

Æ Difcilia magnæ molis firmissimis solidanda sunt fundamentis. Ecclesia ergo Catholica tamquam domus Dei totum per orbem extensa, firmiter adificata est super fundamentum Apostolorum, & Prophetarum; super fidem, inquam, veluti basim, atque firmam petram ab illis divino munere jactam. Hujus mystici ædificii mirabilem structuram delineare volentes doctissimi Auctores Catechismi Concilii Tridentini ad Pastorum curam, & fidelium instructionem; merito ab imis elegantissimum opus incipiunt prima parte, capite primo, ubi de Fide, atque Symbolo Apostolorum mirum in modum pertractat, nosque ipsorum vestigiis inhærentes etiam hodierno sole pro viribus disseremus in nomine Patris, &c.

2. Superno auxilio præmuniti; & obtenta dicendi venia, orationem exordiamur, quam claritatis ergo, tribus partibus complectemur. Prima enim brevem afferemus synopsis litteræ textus. Secunda ipsam fusius discutiemus. Tertia denique, si tempus suppetat, thesim ex textu desumptam apponemus, probabimus, propugnabimus; utinam voti compotes efficiamur! Ad rem igitur veniendo, sic dicimus incipere litteram

textus §. 1. *Sed quoniam* &c. Ita vero finire §. ultimo: *Recte & apposite articulum dicimus.* Quatuor numeris, seu paragraphis clauditur hocce capitulum Catechismi, in quibus de Fide, ac Symbolo Apostolorum fit sermo. Prius enim fidei definitio traditur, quæ illud esse dicitur, quo certo assentimur veritatibus divinitus Ecclesiae revelatis ad supernam beatitudinem assequendam; cujus cognitio sola humanæ mentis acie haberi non poterat, nisi Deus ipse monstrasset; qui etiam in sacra pagina varios fidei gradus ostendit.

3 Deinde Symboli necessitas declaratur, tum ad catholicas veritates facilius percipiendas, tum ad tollenda inter credentes schismata, tum denique ad veros à falsis fratribus discernendos; ideoque in unum conveniunt Apostoli divinitus illustrati, & Symbolum fidei ediderunt, in quo credenda, duodecim articulis proponuntur, ut formula quædam sit, signum, atque tessera Christi fidelium. Quod quidem Symbolum in tres partes optime distribuitur juxta numerum Personarum Sanctissimæ Trinitatis, & operationum, quæ singulis adaptantur. In prima enim agitur de persona Patris, & miro creationis opere. In secunda de persona Filii, & humanæ redemptionis mysterio. In tertia demum de persona Spiritus Sancti, & sanctificatione nostra ab eo, velut à purissimo fonte, perenniter dimanante. Quæ omnia variis, aptissimisque sententiis connectuntur; & sententiæ inter se connexæ recte vocantur articuli, sumta ab humano corpore similitudine, ejus membra, etsi distincta, invicem uniantur. Hæc pro prima orationis parte.

4 Ad secundam itaque progrediamur, explanaturi litteram delibatam. Pro cujus clariori luce operæpretium est animadvertere quid fidei nomine intelligatur; nam explicatio nominis, & definitio rei, ut ait Tullius (a), valde conducunt ad percipiendum id

(a) Cicero lib. 1. de officiis post initium.

de quo agitur. Fidei ergo nomen in sacra pagina, & apud Auctores (a) multifariè sumitur, scilicet pro fidelitate, pro veracitate, pro fiducia, pro conscientia, pro doctrina fidei, & pro actu, vel habitu, quo dictis creditur propter dicentis auctoritatem; quæ si hominis fuerit, fides humana; si Dei, divina, seu theologica nuncupatur, de qua ultima solum hic agimus cum Catechismo, quæ diversimode, juxta varias considerationes à Theologis explicatur, teste D. Bonaventura in 3. dist. 23. dub. 1. Nulla tamen descriptio celebrior est, & magis authentica, inquit idem Doctor Seraphicus, quam illa Apostoli ad Hebræos 11. v. 1. dicentis: *Est autem fides, sperandarum substantia rerum, argumentum non apparentium.*

5 Ex quibus Apostoli verbis in formulam quamdam redactis, ita potest fides optime definiri: *Habitus mentis, quo inchoatur vita æterna in nobis, faciens intellectum assentiri non apparentibus*; ut ait D. Thomas 2. 2. q. 4. art. 1. Et sic accipitur communiter fides. Hujus necessitas rectissime probatur à Catechismo, tum quia juxta Apostolum loco supra laudato v. 6. *Sine fide impossibile est placere Deo*; tum quia cognitio supernaturalium, circa quæ præcipue versatur fides, nequit humanæ mentis acie comparari: quapropter Deus optimus maximus eam infundit hominibus ad supernam beatitudinem consequendam. Eandem veritatem solide quoque probat Præceptor Angelicus 2. 2. q. 2. art. 3. Hinc divina fides ab humana discernitur, quoniam illa, certa Dei auctoritate, hæc autem incerto hominum nititur testimonio. Sed quia id iterum Catechismus cap. sequent. pertractat, exponens hanc vocem. *Credo*, idcirco ad alia transeamus. Fides igitur, quæ una est ex virtutibus theologicis, ut docet Paulus, varios habet gradus, & modos; nam aliquando inten-

A 2

sa

(a) Vid. Castrus advers. Hæreses verbo *Fides*. Roselli tom. 1. philosoph. q. 31. art. 1. pag. 626. notæ 2. in calce, aliique innumeri.

sa est, aliquando remissa; aliquando caritate formata; aliquando peccato informis; quin propterea desinat eadem esse virtus quod ad essentiam, licet sit quod ad statum, & perfectionem distincta, sicut idem est ferrum frigidum, & candens.

6 Unde fides in via potest esse sine caritate; & utinam sic saepe non foret! quovis enim peccato lethali, nisi infidelitatis, amittitur caritas, & manet mortua fides; quæ ideo mortua dicitur, quamvis eadem sit, quia tunc nihil valet ad vitam aeternam; (nec similitudines conformari debent in omnibus, ut cum Damasceno ait D. Thomas 3. p. q. 46. art. 4. ad 1. Sicque peccatores sunt membra Ecclesiae licet mortua, ut docet alibi Catechismus) caritas è converso sine fide manet in patria, ut docet Apostolus, & luculenter probant Theologi cum Magistro Sentent. in 3. dist. 24. et Divo Thoma 2. 2. q. 1. art. 4. qui etiam communius asserunt fidem, ac scientiam ejusdem rei, simul in eodem intellectu repugnare; cum fidei objectum debeat esse obscurum, & solum velut per speculum, ac in enigmate visum: unde non per demonstrationem, sed per revelationem tantum, ut paulo antea dicebamus cum Catechismo, potest adquiri fides; quæ quidem revelatio à Deo ab initio Ecclesiae facta est, hoc est Patriarchis, Prophetis, Apostolis, & Evangelistis, ut per ipsos, eorumque Successores, singulis fidelibus innotesceret.

7 Quare ab Ecclesia proponendæ sunt fidei veritates, ut tales ab omnibus habeantur, aliàs homines in confusa quadam Babylone versarentur, & crederet quisque quod vellet, aliud pro libito denegaret. Quod lacrymabili hæreticorum usu monstratur; sunt enim capite destituti, & capitibus multis abundant; cum quot in eis sunt capita, tot sint sententiæ. Catholici vero, qui sub uno tantum capite continentur Summo Pontifice, eodemque Spiritu Sancto reguntur, nullam in rebus fidei dissensionem habent, sed omnes unanimem idem

idem credunt propter Dei testimonium tamquam rationem formalem assensus, & propter auctoritatem Ecclesiae tamquam medium infallibile cognoscendi res esse divinitus revelatas. Unde ultima fidei analysis non fit in humanam rationem, nec in solam sacram Scripturam, nec in spiritum privatum, nec in habitum, ipsius fidei nec in Ecclesiae testimonium, sed unice in Dei vocem loquentis, licet eam solum audiamus per organum Ecclesiae resonantem. Nomine autem Ecclesiae intelligimus nondum Ecclesiam universalem, id est collectionem omnium fidelium, sed etiam Ecclesiae Principes & Pastores, qui eundem veritatis spiritum sempiternum habent, ut non minus solide, quam eleganter probat Cl. Canus. lib. & cap. 4. de locis. concl. 4.

8 Eapropter Sancti Apostoli primi Ecclesiae Principes, ut ait optime Catechismus, antequam in universum orbem dispergerentur, fidei Symbolum edidit ipsorum nomine insignitum, ut ab aliis distinguatur, à Nicæno scilicet, & Constantino-politano, quod Patres utriusque Synodi efformarunt, ut Ariani, Macedoniani, alique illius temporis hæretici validius confoderentur; & ab eo, quod communiter dicitur Athanasii, de quo magna lis est inter Auctores an sit genuinus ipsius foetus; asserentibus aliis (a), aliis inficiantibus, & vel Eusebio Vercellensi, vel Vincentio Lirinensi, vel probabilius Virgilio Tapsensi adjudicantibus (b). Sed quisquis sit hujus Symboli Auctor, cum ab Ecclesia adeptetur, & ad confirmandas catholicas veritates eo saepe Catechismus utatur, merito à cunctis fidelibus magna veneratione habebit.

(a) Vid. Liberius à Jesu tom. 1. tract. 1. controvers. 10. §. 2. Carolario 1. n. 232. col. 130.

(b) Vid. Perrimentius part. 2. dissert. 174. pag. 136. Mich. à S. Josepho in Bibliograph. critica tom. 4. pag. 466. verbo *Virgilius Tapsensis.*, Theodorus M. Rupprecht not. hist. in Jus Canonico tom. 1. tit. 1. cap. unice. §. 5. à num. 170. pag. 43. edit. Barcin. 1772. & Petrus Maria Gazzaniga tom. 4. dissert. 3. de fide cap. 6. num. 155. pag. 514.

betur. At vero nos hic solum de Symbolo Apostolico loquimur, quod omnibus antiquius est, utpote origo, fons, ac principium cæterorum, & frequentius ab Ecclesia recitatur.

9 Tribus autem modis accipitur Symbolum, ut docent Cardinalis Bona, de divina Psalmodia cap. 16. §. 3. Natalis Alexander in historia Ecclesiast. sæculo 1. dissert. 12. & alii. Primo pro collatione seu congregatione plurimorum ad aliquid faciendum, dicendum, aut comedendum; & hoc pacto explicarunt Rufinus in expositione Symboli, Isidorus lib. 11. de Ecclesiast. offic. cap. 22. Rabanus Maurus lib. 11. instit. Cleric. cap. 56. Secundo pro iudicio, seu signo, quo milites ab hostibus dignoscebantur; & sic pariter explicat citatus Rufinus. Tertio pro contractu tessera, quatenus per Symbolum fideles ab infidelibus distinguebantur, sicque sumit & explicat S. Petrus Chrysologus serm. 62. de Symbolo Apostolorum. Quocumque modo sumatur Symbolum, rectissime convenit formulæ fidei ab Apostolis editæ, ut docet in littera Catechismus, licet hoc negent, aut saltem in dubium vertant plures, nedum hæretici, ut Brentius, Calvinus, Vossius, Basnagius, Bullus, & similes, sed etiam hypercritici quidam Catholici, ut Valla, Erasmus, Dupinus, & alii.

10 At nullus est dubitandi locus, minusque negandi, Apostolos fuisse Auctores Symboli. Quod obiter probat doctissimus Canus lib. 3. de locis cap. 4. in fine; fusius vero, & ex professò Natalis Alexander loco supra citato, Cellier, Petitdidier, Perrimezzius, Gottius, Bertius, alique innumeri (a); ex quibus plurima depromere possem; sed satis est uberrimos indigitasse fontes, unde qui-

li-

(a) Vid. Natal. in hist. Eccl. sec. 1. diss. 12. Cellier tom. 1. lib. 3. cap. 3. Petitdidier in observ. ad Biblioth. Dupin Perrimezzi part. 5. diss. 265. Gotti tom. 2. tract. 9. de Fide q. 1. dub. 10. §. 2. & tom. 1. de veritat. Relig. Christ. tract. 2. cap. 6. §. 2. num. 6. Berti lib. 22. de Theolog. disciplinis cap. 6. Trombellius, Rupprecht. Canissius, Augerius, alii.

libet ad satietatem bibere poterit. Unum hic advertere non omitam, incertum scilicet esse, singulos Apostolos, singulis articulis incubuisse, ita ut D. Petrus primum posuerit, secundum Joannes, tertium Jacobus major, & sic deinceps, ut legitur serm. 115. de tempore, sub nomine Augustini, & paulo aliter apud D. Bonaventuram (a), & alios. Hoc enim nullo veteri monumento, nisi dubio illo sermone, firmari potest; ac insuper cum chronologia pugnare videtur. Nam Symbolum Apostolorum ab illis concinnatum est, ut sentiunt eruditi, post secundam persecutionem, qua Herodis gladio Jacobus major petitus est, cum ad prædicandum toto Orbe Evangelium jamjam essent invicem discessuri. Quomodo igitur poterat Jacobus ullum articulum ponere jam defunctus?

11 Non ergo quilibet Apostolus suum articulum seorsum attexit, (sicut fortasse septuaginta Interpretes totidem cellulis inclusi Græcam versionem fecerunt, ut plerique, licet alicubi reclamante Hieronymo, probabilius opinantur) (b) sed omnes qui superstites erant, simul inter se conferentes illud ordinarunt, & duodecim articulis distinxerunt. Articuli autem nomen à græco *Arthron* derivatum, quamdam distinctarum partium coaptationem significat; & hoc sensu dicuntur articuli digitorum, partes illæ, quæ ita sunt inter se colligatæ, ut & quamdam habeant distinctionem, & actionem quoque propriam exerceant. Similiter apud Grammaticos vocantur articuli particulae illæ aliis appositæ dictionibus ad exprimendum earum genus; & apud Rhetores juxta Tullium, singula verba, quæ intervallis distinguuntur, divisa oratio-

(a) D. Bonav. in 3. dist. 25. art. 1. q. 1. & Rocafull. tom. 1. lib. 1. cap. 5. pag. 11.

(b) Vid. Natalis Alexand. in hist. Ecclesiasticae sec. 2. dissert. 11. q. 2. & Michael à S. Joseph. in Bibliograph. tom. 4. verba septuaginta pag. 147. col. 2. Consultatur quoque Calmetus in dictionario Biblico & in dissert. quadam hoc de argumento pertractans.

tione hoc modo: *acrimonia, voce, vultu* adversarios perterruisti. Sicque articuli fidei sunt quadam ejus partes inter se unitæ, quarum quælibet specialem habet difficultatem, vel rationem *non visi*, ut loquitur D. Thomas 2. 2. q. 1. art. 6. Ideoque alius est articulus passionis, & mortis Christi, & alius ejus resurrectionis. Sunt qui quatuordecim & qui duodecim tantum articulos numerant; sed levis est ista dissensio; imo utrumque convenienter sustineri potest. Nam cum illa per se ad fidem pertineant, quorum visione beati erimus, hinc omnia credenda in duo capita generali divisione scinduntur; quædam enim pertinent ad majestatem divinitatis, quædam ad humanitatis mysterium per quod in gloriam filiorum Dei accessum habemus.

12 Qui ergo quatuordecim articulos adstruunt, septem divinitati; & reliquos septem humanitati Christi assignant, qui vero duodecim ponunt, pari partitione distribuunt; in quibus eadem dogmata comprehenduntur: utramque opinionem sapienter explicat D. Thomas 2. 2. q. 1. art. 8. ad 3. cujus verba brevitati consulens, prætermitto. In Symbolo itaque Apostolorum, quod enucleandum suscipit Catechismus, duodecim articuli numerantur, ubi præcipuæ fidei veritates simpliciter, breviter, & plene fidelibus proponuntur, ut simplicitas consulat audientium rusticitati, brevis memoria succurrat, & plenitudo doctrinæ catholicæ satisfiat. Conveniens tamen fuit, præter Symbolum Apostolorum alia supradicta Symbola edi, nempe Nicæno-Constantinopolium prius in Nicæna Synodo contra Arium efformatum, postea contra Macedonium in Constantinopolitana prima adauctum, insuper in Ephesina contra Nestorium clarius explicatum, & tandem contra Græcos ulterius additum. Et similiter Symbolum, quod Athanasii appellatur, sive sit Sancti Doctoris, sive alterius recentioris. Tunc enim oportuit populum diligentius instrui, quando errores varii insurrexerunt, ne fidelium simplicitas

per

per hæreticos corrumpetur. Hæc igitur causa fuit edendi præfata Symbola, pro diversitate, & pertinacia hæreticorum, ut in posteriori plenius, & apertius explicaretur quod in priori latebat implicite, quoniam aperte tradi, nondum infidelium protervia postulaverat.

13 Sed postulat jam tempus ut ad tertiam orationis partem deveniamus, in qua probanda est hæc positio: *Articulis fidei nullum decursu temporis essentielle incrementum advenit, sed major dumtaxat explicatio, vel aliter: in duodecim articulis Symboli Apostolorum includitur, quidquid Ecclesia credendum proponit.* Sic sentiunt catholici omnes contra Socinianos, teste Du-Hamel; & merito quidem, quoniam idem docent Ecclesiæ Patres. Ambrosius epist. 13. totam fidem nostram appellat Symboli plenitudinem. Similiter Tertullianus lib. de Præscriptionibus, & alibi, Cyprianus epist. 76. Ruffinus in exposit. Symboli, August. lib. de Fide, & Symbolo; aliique complures. Quod etiam efficacissima ratione confirmat Doctor Angelicus 2. 2. q. 1. art. 7. dicens, omnes articulos implicite contineri in aliquibus primis credibilibus, quorum fides omni tempore fuit explicita; cujusmodi sunt existentia Dei, & singularis erga hominam salutem providentia, juxta illud Hebræorum 11. v. 6. *accedentem ad Deum oportet credere quia est, & quod inquirentibus se remunerator est.* Nam in existentia divina includuntur omnia, quæ in Deo ab æterno existunt, in quibus est nostra beatitudo; in fide autem providentiæ includuntur omnia, quæ ad humanam salutem à Deo in tempore dispensantur, ut sint veluti beatitudinis via. Similiter ex subsequentibus articulis alii sub aliis continentur, quasi rota in medio rotæ (Ezechielis 1. v. 16.) ut incarnatio Verbi, sub fide redemptionis. Quæcumque igitur crediderunt posteriores, in fide præcedentium implicite saltem continebantur.

Tom. I.

B

Cum

14 Cum his ergo recte componitur, multa temporum decursu detecta, apertaque fuisse, quae antea vel plene latebant, vel certe non nisi confuse, & obscure dignoscebantur. Sic luculenter evincitur illo Exodi 6. *Ego sum Deus Abraham, Deus Isaac, Deus Jacob, & nomen meum Adonai non indicavi eis.* Et illo Psalmi 118. *Super senex intellexi, super omnes docentes me intellexi; nec non illo ad Ephesios 3. : In aliis generationibus non est agnitum, mysterium Christi, sicut nunc revelatum est sanctis Apostolis & Prophetis.* Ideoque inquit Gregorius homilia 6. in Ezechielem: secundum incrementa temporum crevisse scientiam Sanctorum. Quod quidem evidenter patet: mysterium quippe Sanctissimae Trinitatis fere ab omnibus ante incarnatum Verbum ignorabatur; illud enim nobis unigenitus, qui est in sinu Patris, dilucide, sicut & alia multa secreta coelestia enarravit. Successus etiam temporum, enatis de fide controversiis, novam lucem Pontifices, Concilia, & Sacri Doctores effuderunt, & etiamnum effundunt. Illud ergo certum est, illud ratum, illud ab omnibus alicujus notae Theologis probatum, omnes fidei articulos fuisse initio per Sacros Auctores Ecclesiae Catholicae saltem implicite revelatos, omnesque fuisse ab illis vel scriptis traditos, vel verbis posteris commendatos.

15 Hinc nec Oecumenicarum Synodorum definitiones, nec Romanae Sedis Antistitis suprema auctoritas, nec Patrum consensus, & conspiratio una, novae fidelibus revelationes edunt; sed quas à Christo, & Apostolis accepit Ecclesia, aut posteris integras tradunt, aut illibatas ornant, aut obscuras interpretantur, aut ex eis consequentia, & sponte fluentia colligunt, aut adversa, & repugnantia, ut conerant, manifestant. Divinorum verborum semina rigant, & excolunt; & quae plantae, traduces, propagines ex eis oriuntur, proferunt, & ostendunt. Articuli fidei fundamenta sunt Theologiae, Ecclesiasticaeque do-

ctri-

ctrinae, quae Christus per Apostolos posuit. Caeteri, sive Concilii Patres, sive Summi Pontifices, sive Ecclesiae Doctores, & Sancti Scripturarum Interpretes superaedificant super fundamentum Apostolorum, & Prophetarum, ipso summo angulari lapide Christo Jesu. Idem ex Vincentio Lirinensi, & aliunde eloquentissime persequitur facandissimus Contensonus, tom. 2. lib. 8. dissert. 2. cap. 1. speculat. 3. Ad quod videri etiam possunt Expositores Magistri Sententiarum in 3. dist. 25. & Divi Thomae 2. 2. q. 1. art. 7. aliique plures recentiores. Theologi ergo in Ecclesiae navi feliciter navigantes ad duos polos semper attendunt, ut quae sint fidei veritates certo percipiant; ad Scripturam scilicet, & ad Apostolicam traditionem. Hos quidem polos densissimis expansis nubibus ab haereticis obscuratos, sole clariore reddit Ecclesia. 16 Objiciet tamen aliquis nos, plura de fide credere, quae nec ex Scriptura Sacra, nec ex Apostolica traditione deducimus, ut numerum librorum Canonicorum, Symbolum Apostolorum, & alia de quibus altum est in Scriptura silentium, & traditio non est unanimes, ut facile probari posset. Si vero dicamus sufficere majorem, vel sanioerem partem Sanctorum Patrum, ac veterum scriptorum contra nonnullos, ut pateat in controversia cum Cypriano de *rebaptizandis ab haereticis baptizatis*; statim instabitur: quia paucorum sententia multis opposita sufficit ad enervandam traditionem. Quamvis enim communior Patrum sententia teneat Deum creasse mundum spatio sex dierum naturalium, tamen ob Augustinum, & alios contrarium sentientes, non valet traditio. Similiter opinio quorundam Patrum tenentium, Angelos fuisse creatos longe prius quam aliam, & demones igne inferno non puniendos, nisi post universale iudicium, satis est ut contraria etsi plurimum non sit fide certa, ut asserunt Petavius, Calmetus aliique Theologi, missis aliis multis exemplis.

B 2

Cur

17 Cur igitur inter hæreticos numerandi sunt Chilianæ, seu Millenarii, quibus favent antiqui Patres non pauci? Cur qui negant processionem Spiritus Sancti à Filio? Cur qui illicitas reputant secundas nuptias? Cur qui docent matrimonium dissolvi per adulterium unius conjugum? Cur denique qui libros aliquos in Sacrorum Canone à Tridentino repositos, non admittunt? Cum ad hæc omnia, à Tridentino repositos, non admittunt? Quod etiam urgetur amplius hac ratione, seu paritate: ad labefactandum cultum immemorabilem, jus, aut privilegium alicujus, sufficit ut alii reclamaverint, & vel rumor in contrarium extiterit, ut ait Eminentissimus Lambertini in hac scientia versatissimus, & ut Summus Pontifex sub nomine Benedicti XIV. expresse tradit epist. Decretali *Apostolicæ*, ex die XIV. Martii anno 1743. num. 4. Si ergo declarationi alicujus sanctitatis, juris, aut privilegii, contrarius rumor tantopere nocet; quomodo non æque nocere fidei certitudini non solus rumor, sed clamor oppositus, non plebis tantum, sed etiam Sanctorum Patrum?

18 Hoc argumentum plurima impetit, quin tamen tantillum valeat Catholicorum animos conturbare. Pro cujus solutione plura occurrunt dicenda, quæ temporis angustia prohibet; ideoque ad omnia breviter respondetur exemplo fluminis, quod sicut non interrumpitur aliquibus prominentibus saxis in eo insularum instar dispersis; ita neque divinæ traditiones ad nos usque fluere desinunt, licet nonnulli quondam aliquid opposuerint. Ecclesia enim est columna, & firmamentum veritatis; est lapis Lydius traditionum: est denique judex vivus à Domino constitutus ad quaslibet difficultates, & controversias dirimendas, quas semper post maturum examen, solo Spiritus Sancti auxilio absque novis revelationibus prudentissime solvit: unde nihil obstat aliquos interdum falsas traditiones vulgasse, aut veris non attendisse, quia veritas, quæ

vin-

vinci nequit, spurias profligavit, delevit, ac penitus discipavit; legitimas vero religiose servavit, custodivit, defendit. Quare sicut qui falsis allegatis veram alicujus possessionem deturbare conatur, à sinceris Jûdicibus jure contemnitur, atque multatur, verusque possessor novo titulo confirmatur; sic etiam fidei veritates aliquando in jus vocatæ, postquam accessit Ecclesiæ diffinitio, sive in Conciliis generalibus, sive in Decretis Summorum Pontificum à Communi fidelium, ut par est, venerationi habitis; à nemine inficiari possunt, importunusque esset Vitiligator qui vellet eandem crambem recoquere; ut enim rectissime ait Tertullianus lib. de Præscripta. cap. 21. „Sine „dubio tenendum est, quod Ecclesia ab Apostolis, Apo- „stoli à Christo, Christus à Deo accepit: omnem vero „doctrinam de mendacio præjudicandam, quæ sapiat con- „tra veritatem Ecclesiarum & Apostolorum & Christi „& Dei.“ Hisque facile responderi potest ad singula. Nolo enim in hoc amplius immorari. Si qui autem Patres interdum errarunt, cum non ex malitia egerint, humaniter sunt excusandi, non cæco affectu sequendi. Si demum aliqua nondum sunt ab Ecclesia diffinita, in eam partem inclinemus assensum, ad quam ipsa magis videtur propendere; semperque probabilius eligamus animo à præjudiciis libero.

Potest etiam subjici hæc alia thesis: *Nec ab Ecclesia, nec à Summo Pontifice conditi possunt novi articuli fidei.* Videantur Eusebius Amort tom. 1. Theologiæ Ecclésiæ tract. de fide disp. 1. q. 7. pag. mihi 64. alique Theologi.

PRÆ-

PRÆLECTIO II.

De Fide,

ad expositionem cap. 2. primæ partis Catechismi Concilii Tridentini à §. 1. ad quartum.

1 **V**ERÆ Religionis basis, sacræ Theologiæ norma, Christianorum lumen, & columen, jure merito dicitur divina fides; de qua sic eleganter loquitur Augustinus (a): „Nullæ majores divitiæ, nulli thesauri, „nulli honores, nulla hujus mundi major est substantia, quam est fides catholica, quæ peccatores homines salvat, cæcos illuminat, infirmos curat, &c.“ Ultra in ejus laudem progreditur Doctor Mellissius (b). „Quid, inquit, non invenit fides? Attingit inaccessa, „deprehendit ignota, comprehendit immensa, apprehendit novissima, ipsam denique æternitatem suo illo „vastissimo sinu quodammodo circumcludit.“ Hæc igitur quamvis de obscuris, præclarissima virtus, quam Christostomus vocat: (c) „Lumen animæ, ostium vitæ, fundamentum salutis æternæ“ in Symbolo Apostolorum proponitur. Cujus dilucidam expositionem tradit Catechismus Concilii Tridentini, singulos fidei articulos summa brevitate, claritate, ac unctione percurrentes. Hujus ego pro viribus sequens vestigia, nunc quator priores paragraphos secundi capituli explanandos aggrediar, in nomine Patris, &c.

2 Divina opitulatione munitus, Sanctorum juvamine fretus, & dicendi veniam consequutus, quatuor quos dixi, Catechismi paragraphos enucleandos suscipiam.

(a) August. serm. 1. de verb. Apost. (b) D. Bernard. serm. 76. in Cant. (c) Christost. sup. Symbolum.

piam. Cumque divisio sit claritatis parens, memoriæ dux, & scientiarum economica, ut scientia, memoria, & claritate procedam, orationem tripartiar. In prima enim parte textum breviter contraham: in secunda ipsum fufius extricabo: in tertia denique, si tempus fuerit, conclusione proponam, probabo, defendam, utinam feliciter!

3 Primam ergo partem exordians, sic incipit littera textus §. 1. *His verbis ea sententia*, &c. Ita vero terminat §. 4. *Ore autem confessio fit ad salutem*. In præfenti capite orditur Catechismus expositionem primi articuli symboli, viginti tribus paragraphis comprehensa. Quia tamen modo tantum quatuor primi sunt explicandi; ideo horum dumtaxat dabo synopsis. Primo igitur paragrapho tradit argumentum hujus articuli, inquit hæc verba: *Credo in Deum*, significare assensum certum, firmum, ac minime dubium catholica veritatis, quod scilicet sit Deus Pater (prima Trinitatis Persona) qui sua omnipotentis virtute ex nihilo cuncta creavit, tuetur, ac regit. Nec solum est id corde credendum, sed & ore fatendum, & opere comprobandum, studio, ac pietate summum illud bonum prosequendo. § Secundo explicat hanc vocem *Credo*, cujus significatum hic est: *absque hesitatione assentior*. Tertio ait ea quæ in Symbolo continentur non esse curiose investiganda, sed ingenue amplectenda. Quarto demum, inquit, non sufficere interius profiteri fidem, sed quandoque esse exterius manifestandam. En sumam litteræ textus, & primam orationis partem primam.

4 Ad secundam itaque accedamus explanaturi litteram delibatam. Omitto autem primo paragrapho, quia quæ breviter in eo dicuntur, tractantur, fufius in sequentibus, à secundo incipiemus, dicendo cum Catechismo, *credendi* voce hic non significari *putare, existimare, opinari*, sed *firmiter assentiri* mysteriis à Deo Ecclesiæ revelatis. Prima enim verba denotant

assensum quodammodo vacillantem; nam opinio, ut omnes tenent cum Divo Thoma 2. 2. q. 79. art. 4. & Divo Bonaventura in 3. dist. 24. art. 2. q. 2. includit formidinem partis oppositæ, quæ prorsus eliminanda est à mente fidelium; cum fides Theologica, teste Divo Basilio lib. de vera, & pia in Deum fide, sit, *assentiens approbatio sine ulla hesitatione de eorum veritate, quæ divino munere sunt proposita*; sicque maximam certitudinem parit, nec ullum relinquit dubitandi locum. Hinc communiter dicitur, & habetur quoque in jure Canonico cap. *Dubius de Hæreticis in Sexto: dubius in fide infidelis est*; quod explicat doctissimus Tellez cap. *Cum ex injuncto*, Cuniliati t. 1. tract. 4. c. 2. §. 3. n. 4., & alii. Ad cujus uberiorem intelligentiam dignus est qui consulatur sapientissimus Canus lib. 12. de locis cap. 8. ad 4.

5 Merito igitur Innocentius XI. damnavit hanc thesim numero 21. *assensus fidei supernaturalis, & utilis ad salutem stat cum noticia solum probabili revelationis, imo cum formidine, qua quis formidat, ne non sit loquutus Deus*. Quem errorem prius quam oriretur jam propulsaverat Catechismus, & longe antea Divus Thomas 2. 2. q. 2. art. 1. in corp. ubi hæc verba tenet: „Actuum ad intellectum pertinentium quidam habent firmam adhesionem, sicut aliquis considerat ea quæ scit, vel intelligit. Quidam vero actus intellectus habent cognitionem informem absque firma assensione, sive in neutram partem inclinent sicut accidit dubitanti, sive in unam partem magis declinant, sed tenentur aliquo signo levi, sicut accidit suspicanti; sive uni parti adhæreant, tamen cum formidine alterius, quod accidit opinanti. Sed actus qui est credere, habet firmam adhesionem.“ Hæc Divus Thomas, quibus clariora non video ad illustrandam litteram Catechismi.

6 Firma autem adhesio mentis ad credendas dei veritates, non provenit ex evidentia rationum, quia

quia ut inquit Divus Thomas super cap. 10. epist. ad Romanos, intellectus credentis non determinatur ad assentiendum ex necessitate rationis, sicut intellectus scientis. Requiritur quidem, ait idem Angelicus Doctor 1. p. q. 111. art. 1. ad 1. credibilia proponi credenti, & hoc fit per hominem, secundum quod fides est ex auditu, ut dicitur ad Romanos 10. Verba tamen Præconis Evangelici non sufficiunt ad firmandam fidem mentibus infidelium; quoniam ad istud neque qui seminat est aliquid, neque qui rigat, sed qui incrementum dat, Deus. Id expertus est Apostolus gentium, quod non laboriosior alter; nam eo concionante, ut legitur Actorum 17. *Cum audissent... quidam irridebant, quidam vero dixerunt: audiemus te de hoc iterum; quidam vero adherentes ei crediderunt*. Et similiter Actorum 28. v. 24. Cujus rei ratio est, quia ut docet idem Doctor Angelicus 2. 2. q. 2. art. 9. in corp. Credere est actus intellectus assentientis veritati divinæ ex imperio voluntatis à Deo motæ per gratiam. Cur autem Deus moveat voluntatem unius, & non alterius? nostra non interest judicare, sed ejus incomprehensibilia judicia venerari, eique gratias agere, qui nostras dignatus est dirigere voluntates, ut firmiter crederemus quæ ipse Ecclesiæ revelavit.

7 Nec certitudinem minuit credendorum obscuritas, quia ut optime ait Catechismus in textu, licet divinum lumen, quo ea percipimus, perspicuitatem non afferat, nos tamen de illis dubitare non sinit. Deus enim, ut ait Apostolus (a), *qui dixit de tenebris lucem splendescere, ipse illuxit in cordibus nostris*, ut non sit nobis opertum Evangelium sicut iis qui pereunt. Soli ergo catholici fide divina fruuntur, non Gentiles, non Judæi, neque Hæretici; lumen enim quod eis inest, tenebræ sunt, quæ in nobis videntur.

Tom. I.

C

tur

(a) Apost. 2. ad Cor. 4. v. 6.

tur tenebræ, fulgentissimam lucem excedunt. Illi, et si naturali mentis acumine præditi, ea attingere nequeunt, quæ fidelis tenuioris ingenii percipit. Testes voco Pythagoram, Platonem, Aristotelem, Plinium, & quotquot celebravit antiquitas, cum omnibus sequioris ætatis. Quæ absurda non protulerunt? quæ falsa veris non miscuere? Id bene novit Tullius lib. 2. de Divinat. cap. 58. scribens: *Nihil tam absurdum dici potest, quod non dicatur ab aliquo Philosophorum.* Et tamen suo etiam probavit exemplo, dum Dei præscientiam denegavit; in quem propterea merito invehit Augustinus lib. 5. de Civit. Dei. cap. 9. Quid si Rabbiorum deliramenta referrem? Si hæreticorum insanias enarrarem? abuterer sane patientia vestra. At unde quæso manarunt tanti errores? non aliunde quam ex defectu Catholicæ fidei. Nam licet hæretici verbis credere fateantur, factis tamen id apertissime negant; ideoque eos dicit Apostolus 1. ad Corinth. 1. circa fidem fecisse naufragium (a). Non enim fide divina ducuntur, qui pro libito aliqua dogmata credunt, alia vero inveniuntur, cum eadem securitate omnia sint profitenda, quoniam ipsamet Dei auctoritate nituntur, quæ sola sufficere debet ad mentem Christi obsequio in captivitatem ducendam.

8 Quare turpiter errant, qui ea quæ fides docet volunt humana ratione metiri, qui divina mysteria tentant solo lumine naturali evidentem ostendere, qui demum asserunt voluntatem non posse efficere ut assensus fidei in seipso sit magis firmus quam mereatur pondus rationum ad assensum impellentium; indeque posse aliquem prudenter repudiare assensum, quem habet supernaturalem. Quæ omnia falsa sunt, & duo ultima damnata ab Innocentio XI. proposit. 19. atque 20. Ad quorum impugnationem sufficiunt dicta superius, & quæ inquit Catechismus §. 3. hujus capituli, ncm-

(a) Vid. D. Thom. 2. 2. q. 5. art. 3.

nempe fidelem ab inquirendi curiositate esse liberum quia Deus qui nos credere jussit, divina judicia scrutanda prohibuit (a). *Altiora te ne quæsieris*, monet Ecclesiasticus 13. *Scrutator majestatis opprimetur à gloria*, dicitur Proverb. 21. *Nisi credideritis non intelligetis*, ait apud 70. Isaias cap. 7. v. 9. aliisque bene multis Scripturæ locis docemur mentem compescere: unde Tertulianus lib. de præscrip. c. 8. „Nobis „(inquit) curiositate opus non est post Christum „Jesum, nec inquisitione post Evangelium. Cum cre- „dimus nihil desideramus ultra credere.“ Ideoque ait Augustinus lib. contra Felicianum cap. 2.: *Scripturarum Sanctorum auctoritate contentus, simplicitati potius obedire studebo, quam timori. . . horum (scilicet fidei mysteriorum) incomprehensibilis est ratio.* Instabat idem hæreticus Augustino dicens: *Quæ me in vestris disputationibus frequenter offendunt, nihil deterius puto, quam quod sic præcepta fidei rudibus traditis, ut non de intelligendarum rerum ratione, sed potius de quadam testimoniorum ostentatione colloquentibus præscribatis.* Cui pulchre respondet Sanctus Doctor his verbis: „Melius, inquit, ratione quis, quam testimonio edocetur? Quid ergo? quam rationem afferre potes si partum prædicas Virginis? Si redditos „oculos non negas cæcis? si sepultos rediisse ostendis „à mortuis? si ergo horum incomprehensibilis est ratio, veritas prompta est; facilius in negotiis fidei testimonio creditur, quam ratio investigatur.“ Nam ut ait ipsemet lib. de quantitat. animæ c. 7. n. 12. „Auctoritati credere magnum compendium est, ac nullus „labor.“ Similiter lib. 6. confess. c. 5. ubi sapienter, & piissime loquitur ad propositum.

9 Idem docent alii Ecclesiæ Patres. Divus Hieronymus epist. 1. explicans Isaïæ verba supra relata: *Nisi credideritis non intelligetis.* Paganus ostendit etiam

(a) Vid. Natal. t. 1. lib. 1. q. 5. art. 2. §. 1. & Tournelli t. 1. q. 1. art. 4. cl. 2.

fidem humanam debere præcedere in artibus, & scientiis, quod olim jam dixerat Aristoteles lib. 1. Elenchorum his verbis: *oportet discentem credere*. Idque etiam experientia manifestat: si enim pueri ludimagistro non crederent, nec primas litteras discerent, nec ullam facultatem assequerentur: unde quanto tenacius parvuli magistri dictis adherent, tanto doctiores evadunt. Efficiamur igitur sicut parvuli, juxta monitum Christi (a), si volumus regnum Cœlorum ingredi, ibique scire, & palam cernere quæ nunc tantum per speculum, ac in ænigmate proponuntur. Quia fides, teste Bernardo serm. 67. *Transgreditur rationis fines, humana nature usum, experientie terminos*. Quare inquit Ambrosius lib. de Trinit. *Aufer argumenta ubi fides queritur, in ipsis gymnasiis jam dialectica taceat, piscatoribus creditur, non dialecticis*. Nam ut dicit Gregorius hom. 26. in Evang.: *Divina operatio si ratione comprehenditur non est admirabilis, nec fides habet meritum ubi humana ratio præbet experimentum*. Quod optime explicat Angelicus Præceptor 2. 2. q. 2. art. 10. In hoc Patres sequuti sunt Apostolum docentem, fidem fundandam fore, non in hominum sapientia, sed in virtute Dei.

10 Quæ igitur de Eucharistia scripsit Eucharisticus Doctor Divus Thomas opusculo 57. extendi debent ad omnia fidei nostræ mysteria. En ejus verba digna tali magistro, quæ dulci modulatione canit Ecclesia in festo Corporis Christi: *Quod non capis, quod non vides, animosa firmat fides præter rerum ordinem*. Præter, inquit apposite, non contra, quia fides non est contra rationem sed ultra, supra, aut præter ipsam, ut recte probant Theologi (b). At ne in his pertractandis rota insumatur oratio, audiat ratio Catechismi & quidem efficacissima ad id de quo prin-

(a) Matth. 18. v. 3. (b) Vid. Tournel. tom. 1. de Deo disput. prævia q. 1. art. 4. concl. 3. pag. 21.

cipaliter agimus. Si arrogantis, ait, & impudentis hominis est, gravi, & sapienti viro non credere, sed eum urgere ut quod dixerit rationibus probet; cuius temeritatis, atque stultitiæ fuerit, Dei voces audientem, cœlestis, ac salutaris doctrinæ rationes requirere? Quod pridem jam advertebat Divus Ambrosius lib. 1. de Abrahamo cap. 3. & postea Divus Thomas Villanovanus concione secunda de Eucharistia. At dicit aliquis cum Abailardo, aliisque similibus, Scripturam Sacram asserere Ecclesiastici 18. v. 4.: *Qui cito credit levis est corde*, & alibi: *Nolite credere omni spiritui; omnia probate, quod bonum est tenete*: ratio igitur debet præcedere fidem. Sed facilis est responsio, ibi loqui de fide humana, non vero divina. Magna enim est differentia inter utramque non minus quam inter Deum & hominem. Cum Deus, teste Apostolo, sit per essentiam verax, omnis autem homo mendax (a).

11 Non quod semper homines mentiantur, sed quod mentiri possunt si velint, & plures id sapissime volunt; unde cum istis caute agendum est, & non omnibus indistincte credendum; Deo autem semper, & absque mora; quia nec vult, nec potest nos fallere, imo mendatium execratur. Itaque hominibus cito credere, nisi eorum veracitas pateat, erit levitas cordis; Deo statim fidem præstare, erit generositas animi; Pythagoricis satis erat vox ipsa magistri, & Christi discipulis non satis erit Dei dicentis auctoritas? Obijcient rursus increduli, nos juxta Petrum Apostolum debere esse paratos ad reddendam rationem omni poscenti, quod minime præstamus dum sola auctoritate contenti difficultates resolvimus, seu potius involvimus, dicendo Deum esse veracem, quia ipse in Scriptura id asserit, cumque Scripturam fa-

(a) Vid. Natalis Alexandr. in exposit. morali epist. 2. ad Thesal. cap. 2.

teamur esse Verbum Dei, istum constituimus iudicem in causa propria. Præterea, unde habemus Deum esse loquutum? ab Ecclesia, respondemus, quam Paulus, vocat columnam, & firmamentum veritatis. Sed nec ipse hoc probat, nec nos aliunde ostendimus verum esse testimonium ejus. Tandem vitiosum circulum agimus à Verbo Dei ad Ecclesiam, & ab Ecclesia ad Verbum Dei.

12 His debilissimus machinis catholicam fidem diruere conantur christianismi osores; sed irritò semper conatu. Quid enim olim egerunt Porfirius, Celsus, Julianus Apostata, alique veteres christiani nominis hostes? quid nuper Hobbesius, Spinosa, Tolandus, Elvetius, Volterus, Roussonus, Freretus, & impij Cinici omnes quos hucusque infernus evomuit? nisi experientia comprobare Christi promissionem Ecclesiae factam, & cuncta quæ ea docente credimus? cum ad hunc usque diem firma permaneat, illi vero penitus evanuerint in cogitationibus suis. Sed ut obstruamus os loquentium iniqua, ac ferentium dolum in lingua sua; ut diabolo resistamus fortes in fide, juxta ipsius Apostoli monitum, breviter respondemus eum minime opponi nostræ assertioni; non enim jubet in arcanis fidei dari rationes phisicas, aut mathematicas, sed morales tantum, quales dum oportet frequenter afferimus, quas etsi parvipendant increduli, efficaciores tamen agnoscit Cl. Huetius, & quicumque ad sobrietatem sapit, ipsis demonstrationibus philosophicis. Insuper Deum esse veracem dictat ratio naturalis, & communis conceptus, quem apud omnes iudicij compotes importat hoc nomen Deus significans id quo melius excogitari nequit, juxta ipsos sapientiores ethnicos. Quid enim aliud dicere volebant Romani, & alii, vocantes Deum optimum maximum? qui sane talis non esset, si mentiri, aut fallere posset. Unde dum probamus Deum esse veracem, quia talis in sacra pagina legitur, non eum constituimus iudicem

eem in causa propria, sed in causa communi.

13 Ipsum esse loquutum per Prophetas, Apostolos, aliosque coelitus edoctos credimus quidem, quia Ecclesia docet, exemplo. Augustini lib. contra epist. Fundamenti cap. 3. dicentis: *Evangelio non credem nisi Ecclesia me moveret auctoritas*; non tamen majorem dicimus auctoritatem Ecclesiae, quam Evangelii, nec vitioso circulo volvimur, quidquid obganiant heterodoxi, quibus etsi millies responsum sit à nostratibus idem stultissime repetunt, nec se purgant interim, sed pergunt in alios fucum facere, depravantes Scripturam ad suam ipsorum perditionem, ut loquitur idem Petrus. Quod autem Paulus non probet rationibus Ecclesiam esse columnam veritatis, nihil obstat, ne opus erat, ob ea, quæ scripta reliquit 1. ad Corinth. 2. v. 12. Sciant autem qui Pyrrhonismum profitentur circa res fidei nobis non deesse argumenta plurima, quibus testimonia Dei credibilia facta sunt nimis, nempe vaticinia Prophetarum, Sanctorum miracula, populorum consensus, constantia martyrum, doctrinæ sanctitatis &c. Egregie igitur dixit Mirandulanus epist. 1. : „Magna insania est Evangelio non credere, cujus veritatem sanguis martyrum clamat, Apostolicæ resonant voces, prodigia stupenda probant, ratio confirmat, doctrinæ puritas docet, elementa loquuntur, demones confitentur.“

14 Sed prosequamur litteram Catechismi dicentis præter intimum mentis assensum, seu interiorem actum fidei, quem declarat vox ista. *Credo*, debere insuper fideles id exterius manifestare palam, profitendo quod interius sentiunt. Quare præ oculis habenda sunt quinque præcepta, quæ circa mysteria fidei præscribuntur; quorum tria dicuntur affirmativa, nempe scire mysteria fidei, interius assentiri fidei, ac exterius profiteri fidem; duo alia negativa, scilicet interius non dissentiri fidei, & exterius non negare fidem.

In primis itaque scienda sunt divina mysteria; quæ alia dicuntur necessaria necessitate mediæ, alia necessitate præcepti. Prima ignorari nequeunt absque jactura salutis, ut quod *Deus existit*, nedum ut auctor naturæ, sed ut largitor gratiæ, quod genus humanum reparavit, & quod inquiringium se remunerator sit. Horum nulla est ignorantia invincibilis. Quæ vero scienda sunt necessitate præcepti, dum invincibiliter ignorantur, nullum salutis afferunt detrimentum, secus vero si vincibiliter ignorentur: unde qui culpa vel desidia sua illa ignorat, lethaliter peccat, & absolvi non potest donec didicerit, ut Innocent. XI. declaravit damnando sequentem thesism num. 64. *Absolutionis est capax homo, quantumvis laboret ignorantia mysteriorum fidei, & etiamsi per negligentiam etiam culpabilem nesciat mysterium sanctissimæ Trinitatis, & Incarnationis.*

15 Habita notitia mysteryorum fidei, illis est interiorius assentiendum; scire enim nostræ religionis dogmata, & ipsa non credere, nihil prodesset, obeset plurimum. Pejoris namque conditionis sua culpa efficitur qui notam Dei legem non amplectitur, quam qui eam nunquam audit, dicente Domino Joan. 15. v. 22. *Si non venissem, & loquutus eis non fuisset, peccatum non haberent.* Credendæ igitur sunt fidei veritates, quædam explicite, & implicite reliquæ. Illud explicite creditur, quod percipitur determinate, particulatim, & cum discretionem ab aliis mysteriis, vel articulis. Tunc vero creditur fide implicita, cum creditur in communi, sive ut inquit Divus Bonaventura q. 3. dist. 25. lib. 3. sent. in generali, universaliter omne quod credit Sancta Mater Ecclesia. Id facile explicabitur exemplo imaginis, in qua pictus est ingens exercitus, quidam toto corpore delineato, alii vero solum per capita adumbrati. Primi explicite videntur, & clare, secundi obscure tantum, atque implicite. Esto aliud exemplum: post promulgatum Evan-

gelium creditur fide explicita mysterium Incarnationis Verbi Divini, quia creditur clare, atque expresse secundam Trinitatis Personam, scilicet Filium, carnem sumsisse in utero Virginis. Quod mysterium in veteri lege à plerisque solum credebatur implicite, quatenus expectabatur Messias in lege promissus, quin seirent Judæi quisnam futurus esset iste Messias (a). Qui ergo credit omnia quæ tenet Ecclesia, illa credit fide implicita, si explicare nescit, atque discernere.

16 Quænam autem mysteria credenda sint explicite fide dicam breviter, ea scilicet quæ supra diximus necessaria necessitate mediæ, ut Deum esse unum, & trinum, Verbum divinum esse incarnatum, & remuneraturum, sive daturum unicuique secundum opera (b). Unde Innocentius XI. damnavit hanc propositionem 22.: *Non nisi fides unius Dei necessaria videtur necessitate mediæ, non autem explicita Remuneratoris.* Quam cum Apostolo ad Hebr. 11. jam refutaverat Angelicus Doctor 2. 2. q. 2. art. 5. Debent etiam explicite credi quæ necessaria sunt necessitate præcepti juxta captum, statumque personæ; non enim omnibus æqualis est obligatio, cum plura scire debet Sacerdos, quam laicus; Parochus, quam simplex Ecclesiasticus, ut docet Divus Thomas supra citatus art. 6. S. Carolus Borromeus, & alii (c). Generaliter tamen præ oculis habenda sunt quæ avertit Catechismus Romanus, nempe Symbolum Apostolorum, Sacramenta Ecclesiæ, Præcepta Decalogi, & Oratio Dominica. Porro præcepta Ecclesiastica, salutatio Angelica, Crucis consignatio, & similia.

17 Ultimum tandem fidei præceptum affirmativum est illam exterius profiteri. Oportet enim, ait Catechismus §. 4. hujus capitis, fideles eum spiritum

D

ha-

(a) Vid. Sixtus Senen. 1. 6. Biblot. Sanct. annot. 51. (b) Vid. D. Thomas in 3. dist. 25. q. 2. art. 2. (c) Vid. Cuniliat. t. 1. tract. 4. c. 1. §. 3. n. 2.

habere, quo fretus Propheta dixit: *credidi, propter quod locutus sum*; quo asserabant Apostoli: *non possumus quæ vidimus, & audivimus non loqui*; quo Sancti *vicerunt regna, operati sunt justitiam, adepti sunt repromissiones*; quo demum Paulus agebat: *Non erubescio Evangelium, virtus enim est in salutem omnium credenti*; & alibi: *corde creditur ad justitiam, ore autem confessio fit ad salutem*. Quibus ultimis Apostoli verbis idem probat Angelicus Magister Divus Thomas 2. 2. q. 3. art. 3. in argumento. *Sed contra*. Et in corpore ejusdem articuli plurima asfert, quæ apprime deserviret ad exponendum hunc paragraphum Catechismi, ea tamen omitto, ne, ut cum Horatio, atque Hieronymo (a) dicam, currente rota, dum urceum facere cogito, amphoram fingat manus. Jam enim ista sufficiunt pro secunda orationis parte.

18 Ad tertiam igitur devenientes, hanc proponimus conclusionem ex Catechismo desumptam: Fidei Theologicae nequit subesse falsum. Quam communiter admittunt Theologi omnes, uno excepto Marsilio, eamque probat Doctor Angelicus 2. 2. quaest. 1. art. 3. Cujus vestigiis inhaerentes sic ipsam stabilimus isto dilemmate: si fidei Theologicae posset subesse falsum, vel proveniret ex parte Dei, vel ex parte credentis; atqui neutrum dici valet. Non quidem primum, cum Deus mentiri nequeat, nedum de potentia ordinaria, ut contra Priscillianistas, & Armenos est diffinitum, sed neque de potentia absoluta, ut contra Aliacensem, Adamum, Olcotum, Gabrielem, & paucos alios sentiunt reliqui omnes, quorum plures idem etiam fide certum esse propugnant, ut Melchior Canus lib. 1. de locis cap. 2. & alii. Non secundum; nam Synodus Tridentina Sess. 6. cap. 9. talem esse asserit fidei certitudinem ut illi non possit subesse falsum; sicque nec ex parte quidem credentis

(a) D. Hieronimus epist. 7. ad Letam.

tis potest error irreperere. Quocirca Catechismus in textu §. 2. ait. *Credendi vocem certissimæ assentionis vim denotare*; & §. 3. intellectum credentis ab inquirendi curiositate esse liberum, ac debere in aeternæ veritatis notitia conquiescere. Quod secus abs dubio foret, si fidei habitus posset ad assensum falsum inducere.

19 Præterea, ut recte arguit Divus Thomas loco supra citato: nihil potentiae, habitui, & actui subest, nisi mediante ratione formali objecti; sicut color nisi per lucem, & nisi per demonstrationem conclusio percipi nequit; atqui ratio formalis objecti fidei est prima veritas: nihil igitur potest esse sub fide, nisi sub veritate prima; sub qua profecto nullum falsum extare potest, sicut non ens sub ente, tenebrae sub luce, malum sub bonitate. Accedit virtutem intellectum perficientem necessario attingere verum, ut ait Aristoteles in 6. ethicorum; atqui talis est fides, licet non sit naturalis virtus mentis, sed Theologica. Tandem: virtute nemo male utitur tamquam principio usus, ut inquit Divus Thomas 1. 2. q. 22. art. 4. ad 3. igitur fide divina nequit aliquis male uti, seu falsum tamquam verum amplecti. Ad uberiorem hujus conclusionis notitiam, & ad solutionem argumentorum consulantur Auctores: